

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Steen Tullberg

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstreddegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“[Klage til Den Grundlovgivende Rigsforsamling over uregelmæssigheder ved valget i Nyboder 5/10 1848]”

ved Jens Lei Wendel-Hansen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Indhold
- 3 Efterspil
- 4 Anvendt litteratur

1 Anledning

Den 5. oktober 1848 var der valg til Den Grundlovgivende Rigsforsamling. Ifølge valgloven skulle der fra kongeriget Danmark vælges 114 medlemmer – en i hver valgkreds, hvor den, der fik flest stemmer, fik mandatet. Grundtvig stillede op til valget i Nyboder-kredsen, der i høj grad var beboet af søværnets folk. Valget foregik på den måde, at der først var håndsoprækning blandt de fremmødte vælgere. Da resultatet blev uklart, skulle alle fremmødte vælgere derefter angive deres stemme til en protokolfører, der nedfældede stemmen ud for den enkelte væggers navn i en dertil indrettet valgprotokol. Grundtvigs modkandidater var flådeofficeren kaptajnløjtnant N.E. Tuxen og amtmanden baron Constant Dirckinck-Holmfeld. Ved navneopråbet fik Grundtvig 313 stemmer mod Tuxens 369 og Dirckinck-Holmfelds 28. Dermed var Tuxen valgt. (Jensen 1929, s.8)

Grundtvigs valgnederlag afstedkom en del debat i dagspressen. Den nationalliberale avis *Fædrelandet* sammenlignede dagen efter valget Nyboder med den engelske valgkreds Woolwich, der ligesom Nyboder var præget af orlogsflådens folk, og som vedvarende sendte officerer i Parlamentet: “Intet er [...] naturligere, end at Nyboder

vælge en Søofficier” (*Fædrelandet* 1848, sp. 2031). På den baggrund var Grundtvigs præstation ganske god.

Omvendt skrev den venstreliberale avis *Morgenposten* den 9. oktober, at det “er en velbekendt Sag, at Søetatens Mandskab har en erklæret Modbydelighed for Officeerpersonalet i det Hele, som hidrører fra den raa Behandling, som man indtil den nyeste Tid har troet at finde nødvendig til Opretholdelse af Disciplinen” (*Morgenposten* 1848, sp. [5]). Deraf kunne læseren selv slutte, at Grundtvigs valgnederlag til en søofficer var dobbelt miserabelt.

Afhængighedsforholdet mellem vælgerne og Tuxen taget i betragtning mente Grundtvig selv at have opnået et godt resultat. Han beskrev den 9. oktober i et brev til sønnen Svend situationen sådan, at Nyboder "endnu beherskes med et Jernspir, og [at] især *Værkstederne* staae under Tuxen" (Grundtvig 1926, s. 481). Grundtvig havde dog allerede dagen efter valget indgivet nærværende klage over valget til Den Grundlovgivende Rigsforsamling. Heri hævdede han, at valget havde været præget af uregelmæssigheder. I brevet til Svend beskriver han protokolføringen og medtagelsen af fraværende vælgers stemme som det største problem.

2 Indhold

Grundtvigs klage er henvendt til Justitsministeren og indeholder fire punkter, hvorpå Grundtvig bygger det ønske, at valget må gå om.

De to første klagepunkter handler om procedure i forbindelse med protokolføringen, der ifølge Grundtvig hindrer kontrol eller tilsyn med protokolføringen.

Det tredje punkt omhandler modtagelsen af stemmer fra fraværende vælgere. Dette var ikke tilladt i henhold til valgloven. Grundtvig beskylder valgbestyrelsens formand, landsoverretsassessor (landsdommer) Otto Müller for ikke at have reageret på hans påpegelse af dette misforhold.

Det fjerde og sidste punkt angår, at Tuxens farbror, kommandør Søren Ludvig Tuxen, der var stiller for sin nevø, var tilstede ved protokolføringen, hvilket Grundtvig mener, at “mange Vælgere, der staae i et vist Afhængighedsforhold, *fandt sig besværede ved*” (Beretning om Forhandlingerne paa Rigsdagen 1848, sp. 11). Grundtvig beskylder altså kommandøren for at lægge pres på de af vælgerne, som står i et underordnet forhold til ham.

3 Efterspil

Grundtvigs klage over valgresultatet blev på Rigsforsamlingens andet møde den 24. oktober oplæst for medlemmerne. Det samme gjorde valgbestyrelsens erklæring til Justitsministeriet. Valgbestyrelsen tilbageviste heri Grundtvigs klagepunkter et for et. Hvad angår det tredje punkt, hævdede Otto Müller, at han i modsætning til Grundtvigs udlægning med det samme havde bevirket, at den fraværende vælgers stemme ikke skulle tælles med. I forbindelse med det fjerde punkt påpegede valgbestyrelsen, at de tre tilstedeværende på valgtribunen, de to Tuxen og Grundtvig,

var blevet givet den mulighed at stille sig ved hver sin protokolfører for at sørge for, at der blev noteret i den rigtige rubrik. Det havde Grundtvig selv ifølge Müller indvilliget i.

Rigsforsamlingens valgudvalg erklærede på baggrund af valgbestyrelsens forklaring og en gennemgang af valgprotokollerne, at “Udvalget ikke [har] fundet Anledning til at erklære sig mod det her omhandlede Valg eller troet, at der burde agtes på de indkomne Besværinger” (Beretning om Forhandlingerne paa Rigsdagen 1848, sp. 14). Ingen af Rigsforsamlingens medlemmer ønskede at udtale sig, og valget af Tuxen blev dermed stiltiende godkendt.

Grundtvig skrev i *Danskeren* den 1. november (s. 525), at han også selv havde regnet en søofficer for Nyboders naturlige valg og kun havde stillet op på grund af “den ganske uventede *Indbydelse* fra *Holmens Folk*, og den bestemte Erklæring af Mængden, at de *ingen Søofficere* vilde have til *Rigsdagsmand*” (Grundtvig 1848, s. 525), hvorefter han meddelte sine læsere, at han havde klaget til Justitsministeriet over protokolleringen for sine vælgeres skyld.

Grundtvig stillede op igen den 6. november 1848 i Præstø-kredsen, hvor væveren Hans Hansen, der var blevet valgt den 5. oktober, i mellemtiden havde trukket sig. Hansen havde vundet over professor H.N. Clausen, der efter nederlaget blev kongeligt udnævnt medlem af Den Grundlovgivende Rigsforsamling. Grundtvig blev i Præstø valgt uden modkandidat med 573 for og 11 stemmer imod (Jensen 1929, s. 11).

4 Anvendt litteratur

- *Beretning om Forhandlingerne paa Rigsdagen* (1848) København.
- *Fædrelandet* (1848), nr. 256, 6. oktober. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1848) “Valgkampen i Nyboder.” i *Danskeren*, nr. 33, bind 1, s. 525-527. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1926) *Breve fra og til N. F. S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen og Stener Grundtvig, bind 2: (1821-1872). København.
- Jensen, J.P. (1929) *Valgene til Rigsdagen i 80 Aar, indbefattet Valgene til Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848: en historisk-statistisk Fremstilling*. Roskilde.
- *Morgenposten* (1848), nr. 237, 9. oktober. København.